

KENGYIA-SZIGET TÖRTÉNETE A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

HISTORY OF KENGYIA FROM THE BEGINNINGS TO THE PRESENT DAY
ISTORIJA KENĐIJE OD POČETKA DO DANAŠNJEG DANA

KALINKA TAMÁS

okleveles kommunikátor

Hét Nap Lapkiadó Kft., Szabadka, újságíró, külső munkatárs

tamas.kalinka@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÓ • Napjainkban Kengyia szigetét Szerbia és Horvátország közt ragadt senki földjeként is emlegetik. Kengyia azonban nem csupán földrajzi értelemben sziget, de múltjában, kultúrájában és néprajzában is egyedi, különálló egységet képez. – Kengyia a Duna-ágak által körbeölelt mocsárvilágból emelkedett ki hajdan, s olyan természetközeli életet éltek itt az emberek, ami napjainkban is követendő példa lehetne. Annak ellenére, hogy Kengyia a 20. század derekára már-már kisebb falunak számított, lakosai mégis megőrizték a természeti környezetet, melyben éltek, mert nagyban függtek annak állapotától. – Bár Kengyia virágkora már rég a múlté, s jóformán nyoma sincs az egykori tanyavilágnak, az emberek emlékezetében még mindig élnek a nádfedeles szállások, a jószágokkal teli istállók és a mulatozástól hangos Lina csárda is. – Munkám során különféle forrásokat felhasználva és elemezve igyekeztem megírni a sziget történetét korról korra haladva, s közben nemcsak a történelemről, hanem a kengyiaiak mindennapi életéről, népszokásairól is igyekeztem szót ejteni. Mindezt azzal a céllal tettem, hogy a lehető legteljesebb képet kapjunk Kengyia szigetéről és az itteni emberekről.

KULCSSZAVAK • Nyugat-Bácska, Bezdán, Kiskőszeg, Kengyia, sziget, néprajz, helytörténet

A TERÜLET EGYEDI ELHELYEZKEDÉSE

Kengyia-sziget a szerb–horvát–magyar hármastól kissé délre, szinte pontosan a Duna hosszának felénél, az 1426. folyamkilométernél, a folyó bal partján helyezkedik el Kiskőszeg (Batina, Horvátország) és Bezdán (Bezdan, Szerbia) települések között. Ma – a Duna mederváltásának következtében – Vajdaság bácskai tájegységéhez tartozik, azonban korábban a Baranyai, illetve

Drávaszegi régió, a Dunántúl részének számított. A félkör alakú Kengyiasziget a Mohácsi-sziget (Margitta-sziget) legdélebbi belszigetének is tekinthető. Területe 700 hektár, tengerszint feletti magassága átlagosan 85 méter (ANDREJEV 2004).

Kengyia a folyószabályozások és lecsapolások miatt ma már nem a szó szoros értelmében vett sziget. Töltések, földhidak kötik össze a szárazfölddel. A szigetet hajdan a Lassú-fok és a baracskai Duna-ág határolta; mára ezeknek a vizeknek a jelentősége nagyon megváltozott, a vízszakaszt alaposan felszabdalták, így most a néhai szigetet a Bajai-csatorna (Baja–Bezdán-tápcsatorna), az úgynevezett Döglött-Baracska és a már említett Lassú-fok fogják közre. Északról és nyugatról a Karapanca tájegysége, délről a bezdáni sziget, keletről pedig a bezdáni, illetve a küllödi (koluti) határ szomszédos vele. Kengyia területe jelenleg Szerbia fennhatósága alá tartozik (de facto), ám jogilag (de jure) Horvátország, a Darázsi járás része.

A terület felszíni vizeit a Duna lefűződött holtágai, mellékágai és a mesterségesen kialakított csatornahálózat képezik. A sziget felszínének jelentős része a Bajai-csatorna vízszintje alatt fekszik. A talajvíz 2–4 m között ingadozik, de az egykori baracskai Duna-ág mellett sekélyebben található a talajvíztükör. A kutak vizének magas a vastartalma (HERVAI 2020). A sziget vízrendszerét ma a Nyugat-Bácska Vízgazdálkodási Vállalat kezeli.

A NÉV EREDETE

Kengyia elnevezését illetően – elsősorban Reuter Camillo és Kovács Éva munkáira támaszkodva – szinte biztosan állíthatjuk, hogy a sziget neve a *kengy*, illetve a *kengyel* szavakból ered. Előbb azonban már most érdemes megemlíteni, hogy a régi térképeken a *Kengya* és *Kongye* névalakok is fellelhetők. A korabeli térképeken a sziget megnevezésére 1767-ig nincs adat, ekkor is a bellyei főhercegi uradalom térképén szerepelt *Insel Kongye* alakban. Az *Insula Kengyia*, azaz Kengyia szigete megnevezés 1804-ben tűnik fel először, mégpedig Lipszky János Magyarország-térképén. Más 19. századi térképeken a Kengyia-sziget egyszerűen *Insula Domini Bellye* néven, azaz a 'bellyei uradalom szigeteként' szerepel. A *kengy* – a kengyel szó előtagja – mára eltűnt a magyar nyelvből, de a legközelebbi rokon nyelvekben, a vogulban és az osztjákban még ma is fellelhető. Ott bórharisnya, szőrcsizma, rénbőr cipő a jelentése (HORGER 1924).

De ne vonjunk még le semmilyen következtetést sem, a sziget nevének ugyanis semmi köze a csizmaféle lábbelihez! Feltehetően alakja után kapta elnevezését, hisz a baracskai Duna-ág itt nagy ívben kanyarodik – ami már Luigi Ferdinando Marsigli 1726-os térképén is szembe tűnő –, és csaknem

szabályos félkör, kengyel alakúra formálta Kengyia szigetét. Reuter Camillo *Két vízrajzi köznévi: kégyl és kengyel* című munkájában fejt ki a folyókanyarulatok által képzett félkör alakú területek nevével kapcsolatos kutatásának eredményeit. Haan Lajost idézi, aki *Békésvármegye hajdana* című művében jelentős földrajzi névgyűjteményt közöl helységenként. „Itt írja a következőket: »A mi végre a *Kengyel* nevet illeti, az alföldi magyar *kengyel*nek hívja az oly helyet, hol valamely folyó vagy ér félhold formában bekanyarodik s mintegy kengyelnek néz ki«” (REUTER 1971: 345).

Kovács Éva *Az ómagyar kori Bihar vármegye vízneveinek nyelvi elemzése* című dolgozatában is megjegyzi, hogy „[a] *Kengyel* víznévben a *kengyel* főnév kengyel, kör alakban kanyarodó tóra utal” (KOVÁCS 2007: 31), illetve idézi Bíró Ferencet, aki szerint „»a *kengyel* mint földrajzi köznévi ’elő hurok, félkör vagy U alakú, esetleg négyszöghöz hasonló meder, vízfolyás’ jelentéssel bír«” (KOVÁCS 2007: 15).

Reuter Camillo szerint a Duna menti *Kengya* és *Kengyia* helynevek 18–19. századi délszláv hatást tükröznek. Az eredeti magyar *Kengyel*, vagy *Kengy* névhez hozzáadódott az -a és/vagy -ia végződés, így keletkezhetek a *Kengya*/*Kengyia* névalakok.

Kengyia nevének eredetét illetően egy anekdota is ismert a lakosság körében: a történet szerint már réges-régen is nagy sarak voltak Kengyiában, előfordult, hogy a szekerek a kerékagyig leültek a lapályok sarában, s alig lehetett őket megmozdítani. A lovak s a lovas is kínlódott. A beragadt kocsik gazdáit az ostorral csapkodták, s csak azt hajtogatták a lovaknak, hogy kínn, gyia... kínn, gyia! Egy másik helyi anekdota szerint pedig az első itt letelepedett ember, néhai Kengyi János után kapta a nevet a terület. B. Foky Istvánnak, a neves bezdáni írónak is volt saját elmélete Kengyia elnevezéséről: „Kíngyiának becézgették abból kiindulva netán, hogy arrafelé kínn volt létezni mindhalálig” (FOKY 2007: 30).

Meglehetősen rendhagyó értelmezés, ám kétségtelen, hogy van igazságtartalma.

A SZIGET KORAI TÖRTÉNETE

Kengyia-sziget korai történetét illetően nem létezik egységes álláspont a szakirodalomban. Mivel szinte semmilyen emlék nem maradt fenn a sziget múltjából, e korszakról kizárólag okleveles forrásokra hagyatkozhatunk, melyek viszont nehéz olvashatóságuk és értelmezhetőségük miatt könnyen zsákutcába vezethetik a kutatót. Dr. Balla Ferenc és dr. Balla István helytörténészek a *Bezdan története – A kezdetektől 1914-ig* című könyvükben a következőképp írtak Kengyről (azaz a mai Kengyiáról): „Az egyik legrégebbi helység Bezdan közelében. Először egy 1918-ban íródott oklevél említi, amelyből megtudjuk,

hogy a kalocsai érsek a falu dézsmáját átengedi a káptalannak” (BALLA-BALLA 1993).

Györffy György *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* című alapvető kézikönyvében a *Kengy (Kend)* címszó alatt már a következőket jegyzi: „Kérdéses, hogy *Kend* elírása-e a két Kend falu, melynek dézsmáját a kalocsai érsek 1198-ban átengedte a káptalannak. Az egyik birtokosa ekkor Ipolit volt. 1331-ben kendi köznemes a Bodrog megyei Adorján iktatásához kiküldött királyi ember. – Bodrog megyében 1391-től ismeretes *Kendi* ~ *Kengyi* falu. Ma egy sziget neve Bezdán mellett ÉNy-ra” (GYÖRFFY 1987: 722).

Szekeres László a *Középkori települések Északkelet-Bácskában* című tanulmányában a következőket írja Kengy (Kend)-ről:

„A Kengy, vagy Györffy olvasata szerint: Kend falu (esetleg Csöd, ahogyan Iványi írja egy helyen) dézsmáját 1198-ban a kalocsai érsek átengedte a káptalannak. Ekkor Kengy az okori dézsmakerületbe tartozott, ami azt jelezheti, hogy a mai Moravica környékén feküdt. Egy 1331-ből való irat egy kengyi köznemest, Cosmant említ; ennek az iratnak egy 1360-ban készült átirata maradt ránk. – Györffy egy 1390-ből származó adatból kiindulva Bezdán közelébe lokalizálja, ugyanúgy, mint Iványi. P. Flach pontosabb megoldást nem tud ugyan felajánlani, de az előbbi véleményeknek határozottan ellentmond, s ebben közvetve az én véleményemet támogatja, azt ugyanis, hogy Kengy valahol Közép-Bácskában volt” (SZEKERES 1982: 29–30).

Csánki Dezső *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* című könyvében a következőket írja a *Kengyi (Kendi)* címszó alatt: „Úgy látszik Paka (kétségtelenül azonban: Ordód) vidékén feküdt” (CSÁNKI 1894: 203).

Az imént idézett négy szerző mindegyike másképp vélekedik, máshová helyezi a települést, melynek sem nevét, sem első említését illetően nem mondhatunk semmi biztosat. Én Szekeres véleményét látom a leghitelesebbnek, ugyanis nem bízom abban a feltevésben, miszerint Kengyia múltja 1198-ig nyúlna vissza, hisz ez a terület egészen a 19. század végéig a Duna hullámtere; ártér, amelyet minden egyes áradás elöntött – így bizonyára nem alakulhattott itt ki virágzó település, melynek adózó polgárai és köznemesi címet viselő tagjai lettek volna. Állandó település a 19. század végéig nyilvánvalóan nem alakult ki Kengyia szigeten, de az nagy bizonyossággal állítható, hogy a sziget nem volt teljesen lakatlan. Valószínűleg a török elől menekülő magyaroknak is menedékéül szolgált, akárcsak a közeli Karapanca mocsaras erdősege.

Kengyiáról 1700 előttről egyelőre semmilyen konkrét információ nem áll rendelkezésünkre. A 18. század elején keletkezett térképek még nem jegyzik a sziget nevét, csak a Mohácsi-sziget (Margitta-sziget) részeként hivatkoznak rá.

Kengyia nevének *Insel Kongye* (vagy talán *Kengye*) változata először 1767-ben szerepel Andreas Kneidingernek a bellyei uradalom darázsi részét ábrázoló térképén.

KENGYIA A 19. SZÁZADBAN

Kengyia 19. századi történetére vonatkozóan az első adatunk egy 1804-ben keletkezett német nyelvű térkép, mely Baranya vármegyét mutatja be. A térkép arról tanúskodik, hogy a vidéken ez idő tájt lótenyésztés folyt. Más források is alátámasztják, hogy a bellyei uradalom tulajdonában lévő Karapancsepusztán, azaz Kengyia tőszomszédságában jelentős hercegi mintagazdaság volt található: az erdőkkel, legelőkkel és mocsarakkal szabdaltnak kiváló élőhelye volt a szabadon vagy félszabadon tartott lovaknak, disznóknak és szarvasmarháknak. A táj alacsonyabb fekvésű részein halastavak létesültek, a tisztásokon pedig növénytermesztés is folyt. Albrecht főherceg Ő Fensége bellyei uradalmának leírásában olvasható, hogy a Karapancai járás egykor fa-, nád- és fűtermés, valamint legeltetés tekintetében igen jól jövedelmező volt (BALÁS 1883).

Valószínűleg ekkoriban, az 1800-as évek elején épülhettek a sziget első épületei is: erdészlak, valamint istállók és cselédlakások a Bajai-csatorna partján; ez utóbbi az *Ekonomiának* nevezett épületegyüttes. Az *Ekonomiánál* kisebb kikötő is létezett hajdanán, stégjének tölgyfa oszlopai még néhány évtizeddel ezelőtt is láthatóak voltak a part közelében. Itt hajtották fel a hajókra a jószágot, illetve itt pakolták uszályokra az erdőben kitermelt fát is. A szárazföldi utak rossz járhatósága miatt a vízi közlekedés volt az uralkodó errefelé. Kengyia 1808-ban szerepel ismét térképen: *Insula Kengyia* néven Lipszky János Magyarország-térképén.

A következő adat 1813-ból származik: ez egy tervrajz, mely a bezdáni Sebes-fokot és a dunai révet összekötő töltésút tervét szemlélteti. Kengyiából nem sok látszik a térképen, csak a baracskai Duna kanyarja és Kengyia déli partja. A sziget itt *Insula Domini Bellye* néven van feltüntetve, a Duna-ág pedig *Ramus Danubialis Baratskiensisként* szerepel.

Következő 19. századi emlékünkhöz egy 1830-ban keletkezett tervrajz, mely szintén a Bezdán–Batina közötti utat hivatott ábrázolni, ám ezen már jóval több látszik Kengyiából. Itt már fel van tüntetve a sziget becses neve, és először látható a Banga, illetve a Kis-sziget (Adica) elnevezés is. Ezen a rajzon

szépen kivehető a sziget belsejében található mocsarak természetes lefolyása a Baracska-ág felé, továbbá feltűnnek a Duga Bara és a Gabrina Bara elnevezésű vizek is.

Kengyia az 1834-ben készült Duna-atlaszban is szerepel, melyet Vásárhelyi Pál, a Duna-mappáció igazgató mérnöke és Rauchmüller von Ehrenstein, az Építési Igazgatóság vezetője, valamint a felmérést végző mérnökök ajánlékoztak József nádornak (DEÁK 2009). Ezen a térképen jelenik meg Oraskovica, Tormáshát és Cselára tava mint Kengyia részei. Továbbá itt olvasható először a Lassú-fok elnevezés is.

Kengyia-sziget első szállásai, azaz tanyái egy 1836-ban keletkezett térképen tűnnek fel először, amely valójában a Duna Kisköszeg és Monostorszeg közötti szabályozásának a terve. Ezen a rajzon tizenhárom épület látható, melyek a mai Bajai-csatorna partján, illetve a Banga-parton sorakoztak, tudniillik ezek Kengyia legmagasabban fekvő részei.

A II. katonai felmérés keretein belül készült, azaz az 1840-es évekre datálható térkép már bővebb információt szolgáltat Kengyia szigetéről és az itteni szállásokról. Ezen a térképen a Kengyia Insel név szerepel, s az is feltűnik, hogy a Bajai-part szállásai megfogyatkoztak. Ez valószínűleg az 1838-as árvíznek tudható be. Azonban itt már más, új szállások is láthatóak, mégpedig a Lassú-fok partján. A szigeten ekkortájt hét-nyolc épület van megjelölve, ezek közül néhánynál az elnevezés is olvasható: Gorjancev-szállás (Banga-part), Oraskovic-szállás (Lassú-fok partja), Szvits-szállás (Lassú-fok partja), Kengyia-szállás (Lassú-fok partja).

A sziget első kocsíútjai is megjelennek a térképen, melyek nyomvonala az 1980-as évekig ugyanaz maradt. Mindemellet a kengyiai rév is feltűnik, melyről később bővebben is szólunk. A III. katonai felmérés (1869–1887) térképén a Kengyia-sziget elnevezés szerepel, s a Gorjancev-szállástól kicsivel északra feltüntették a Damjanović-féle szállást is. Más, újabb megjelölések nem jelennek meg ezen a térképen.

A II. katonai felmérés szelvényein szereplő többi szállásnak nyoma sincs ezen a később rajzolt térképen, ami bizonyára az 1876-os nagy dunai árvíz következménye. Akkor a jeges ár óriási károkat okozott a területen. A megzabolázhatatlan folyó a teljes Mohácsi-szigetet elöntötte, s a Bajai-csatorna töltésén is tizenhat szakadás keletkezett. E katasztrófa után alakult meg 1877-ben a Mohács-szigeti Dunavédgát Társulat, de együttműködés hiányában később is csak kezdetleges magántöltések épültek (IHRIG et al. 1973).

Nem tudjuk pontosan, hogy a III. katonai felmérés Kengyiát ábrázoló térképszelvénye melyik évben készült el, így a rajta látható szállások megépítésének ideje is ismeretlen, viszont Albrecht főherceg Ö Fensége belyei uradalmának leírásából kiderül, hogy Kengyiának 1883-ban mindössze három lakosa volt: egy férfi és két nő, akik református vallásúak voltak (BALÁS 1883: 76).

Az is lehetséges, hogy az itteni szállások lakói kisköszegi címeken voltak nyilvántartva, s ezért nem szerepelnek az összeírásban. Mivel ekkorra már felépült a nagy karapancai (Holpert-féle) erdészház is a Bajai-csatorna partján, a sziget háromfőnyi népességét ez idő tájt valószínűleg az uradalmi birtok erdésze és családja képezte.

Kengyia első sajtóbeli említése 1891. január 25-én történik a *Mohács és Vidéke* című lap 10. évfolyamának 4. számában, amelyben leírják a Margitta-szigeti (Mohácsi-szigeti) belvízszabályozás eddigi eredményeit s jövőbeni terveit. Itt szerepel Kengyia mint olyan terület, melynek belvizeit a jövőben szabályozni kell, ugyanis a baracscai Duna-ág elzárása (1890) és a Baja-Bezdn-csatorna kiépülése (1875) óta a sziget belvizei már nem távoznak el megfelelően a természet alkotta levezető csatornákon.

KENGYIA A 20. SZÁZAD ELEJÉN – A BENÉPESÜLÉS

Kengyia-sziget felvirágzását a 20. század hozta el, ugyanis a 19. század végéig a terület teljesen kiszolgáltatott volt a Duna áradásaival szemben. A 19. század végétől – a dunai töltés megépülésének hála – a szigetet már kevésbé veszélyeztették a folyó áradásai, a folyamszabályozások keretében pedig további töltések, földhidak épültek, melyek összekötötték Kengyiat a bácskai szárazfölddel, ami nagyban megkönnyítette a terület megközelítését. Immár lóval, kocsival is el lehetett innen szállítani a terményt, nem kellett vízi járműveket alkalmazni. 1905-ben pedig véget értek a sziget belvizeinek lecsapolási munkálatai is, felépült a kengyiai szivattyútelep, s ezáltal nagy mennyiségű föld vált megművelhetővé (FALUDI–NEBOJSZKI 2008).

Az 1899-ben megalakított Margittaszigeti Ármentesítő és Belvízelvezető Társulat területén 16 300 katasztrális holddal nőtt a szántóföldek területe (FERKOV 2012). A karapancai (ma Magyarországon, Hercegszántó mellett található) és a kengyiai szivattyútelep kiépülése nagymértékben járult hozzá a Mohácsi-sziget nagy részén a mezőgazdasági termelés feltételeinek fejlődéséhez és az itteni földek értékének növekedéséhez (FALUDI–NEBOJSZKI 2009):

„Hogy ilyen lecsapolások után a földek értéke mennyire emelkedhet, arról ékesen tanúskodik a Dávod község szomszédságában levő »büdzsáki« terület, melynek katasztrális holdját a margitta szigeti vízlecsapoló megalakulása és működésének kezdete előtt 60–80 koronáért osztogatták, ma mint biztosan vízmentes területnek katasztrális forgalmú értéke 1600–1800 korona” (*Bácska* 1912. június 18.: 4).

A mély fekvésű terület növénytermesztés szempontjából kiváló adottságú, földjei első osztályúak. A napfényes órák és a fagymentes napok száma magas, a csapadékmennyiség kedvező. Tehát a belvízmentesítésnek volt döntő szerepe abban, hogy a sziget lakóinak száma a 20. század elején megtöbbszöröződött, kialakult a tanyavilág, majd néhány kis település. Egészségesebbé vált az élet (megszűnt a malária), járhatóbb utak épültek, fejlődött és jövedelmezővé vált az agrártermelés (SZURCSIK 2004).

Bár a barackkai Duna-ág az 1870 és 1890 közti időszakban elvesztette jelentőségét a szabályozások által, és a Duna fő ága a Mohácsi-ág lett, a vármegyehatárok nem követték a folyó mozgását, így Kengyia szigete Baranya vármegye s Kisköszeg község részeként a Duna bal partján, a Bácskában ragadt. Kengyia földjeinek birtokosai kisköszegi nagygazdák maradtak. A legnagyobb birtokos Bartos Antal volt (TAUSZ 2005). Neki több tíz hold földje és később hét szállása volt Kengyiában.

Kisközegről viszont bonyolult és nehézkes volt átjutni Kengyiába földet művelni: kompon kellett átkelni a Dunán, ami pedig a viharok vagy a jégzajlás miatt nem mindig volt lehetséges. Emiatt a tehetősebb batinai gazdák szállásokat építettek szigeti földjeiken, s főleg Kupuszináról érkezett föld nélküli családoknak adták bérbe azokat, akik a termés bizonyos hányadával fizettek a tulajdonosnak.

A családok ott lakhattak a tanyán, s művelhették a területet, tehát a Duna túlsó partján élő tulajdonosoknak egyáltalán nem volt gondjuk földjeikre. Így alakultak ki Kengyia-sziget meglehetősen összetett birtokviszonyai, melyek egészen az 1945-ös jugoszláv agrárreformig így is maradtak (id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján). Kengyiában községi földek is voltak, sőt a kisköszegi plébánia és egyházközség is rendelkezett földbirtokkal a szigeten. Ezeknek az állami és egyházi földterületeknek a bérbeadását nyilvános árverések előzték meg. Az első ilyen bérbeadási árverésre 1904. július 17-én került sor a kisköszegi község házában. Ekkor az 1905. január 1-jétől 1909. december 31-éig terjedő időszakra lehetett a 9 hold 1279 öl nagyságú földet bérbe venni (*Baranyavármegye Hivatalos Lapja* 1904. június 23.).

Kengyia-sziget kupuszinai „tótokkal” való rohamos benépesülése tehát a lecsapolások 1905-re tehető befejezése után kezdődött meg, de előtte is ide-települt már egy-két család. A *Mohács* című lap 1902. március 2-ai számából például kiderül, hogy Beck Antal kisköszegi lakos kengyiai tót szállásokon lévő háza leégett, a tűz gondatlanságból keletkezett, s a kár 120 koronára rúgott (*Mohács* 1902. március 2.).

Timár György *A Duna–Drávaszög népesedéstörténete* című munkájában Kisközegnél megjegyzi, hogy „[a] hozzá tartozó Kengyia szigeten századunk elején egy család élt” (TIMÁR 1987: 369).

Bácskertes (Kupuszina) község 1905., 1908. és 1911. évi választói névjegyzékéből tudjuk, hogy ebben az időszakban már körülbelül 25–30 Kupuszináról elszármazott család élt Kengyián, ezek a következők: Buják György (György fia) nős Szlávik Klárával, 44 éves; Marások Pál 48 éves, aki Kupuszinán az 547. házszám alatt tartatott nyilván; Siplika István (Elek fia) 33 éves; Merscher Ferenc; Guzsvány Mihály (apja Miklós); Pó pé Imre; Szlávik Mihály nős Péter Erzsébettel; Bocsa János; Csizmadia András; Soód Mihály és neje, Siplika Örsze; Pilin János; Szurap István; Molnár Mátyás; Kiss Pál; Szarvas Márton; Ujlakos György; Kajári Mihály; Szlenár András; Novits Gáspár; Szlamecska Gáspár; Dubacz Gáspár; Kajári Sándor; Pilin Vince; Maros József; Papp Péter; Sulcz Antal (SILLING 1990).

A Magyar Szent Korona Országainak helységnévtárából, melyben népszámlálási adatok is szerepelnek, kiderül, hogy Kengyia lakossága 1913-ban már 182 fő volt (*Helységnévtár* 1913).

A KENGYIAIAK GAZDÁLKODÁSA ÉS ÉLETKÖRÜLMÉNYEI

A kengyiai szállások jórészt Kupuszináról kirajzott bérlői legfőképp kerti vetemények termesztésével foglalkoztak. Az ártéri talaj nagyon kedvezett ezeknek a növényeknek, az erős harmat miatt öntözésre nem volt szükség, s a hajdani áradásoknak köszönhetően tápanyagokban is gazdag volt a föld. Fő portékájuk a vöröshagyma volt, de termeltek még burgonyát, répát, görögdinnyét, azaz *gerceskét* is. Gabonát leginkább csak maguknak, illetve jószágaik részére termesztettek. Egy kengyiai család maximum négy-öt hold földet művelt. Jószágot is főleg csak saját részére tartott, a módosabb szállásokon volt egy-két tehén, egy-két ló, melyekkel a földet művelték, továbbá annyi disznó, amennyi a család éves hússzükségletét biztosította. Egyes családok, főleg azok, amelyekben sok gyerek volt, nagy nyomorban éltek (Pörzsölt Ilona és Sóta István 2022. január 22-ei, id. Tatai János 2022. január 14-ei és id. Sztrikovits János 2021. április 2-ai szóbeli közlése alapján).

A zöldségfélétet a kengyiaiak többnyire horvátországi piacokon, vásárokon értékesítették. A legtöbb család Kiskőszegre járt árulni, de gyakran Eszékre, Pélmonostorra vagy Zágrábba vitték terményeiket. Ilyenkor a szerkére felpakolt árut kompon vitték át a Dunán Kiskőszegre, majd ott vonatra rakták, s az árus a nagyobb városok vasútállomásán adta el portékáját a nagybani vevőknek közvetlenül a peronról (Pörzsölt Ilona 2022. január 22-ei szóbeli közlése alapján).

A termények horvátországi piacon való értékesítése 1991-ig, Jugoszlávia felbomlásáig biztos bevételt jelentett a földműveléssel foglalkozó családok számára. Kengyiában hajdan a szőlőtermesztés is jelentős volt, szinte minden

szálláshoz tartozott kisebb-nagyobb szőlőskert, 30–40 *bukor* szőlővel, ugyanis Kengyiában ez volt a szőlőtőke elnevezése. A szőlőből természetesen bort készítettek a család, esetleg a tágabb rokonság részére (ifj. Sztrikovits János 2022. május 2-ai szóbeli közlése alapján). A szállások körül persze gyümölcsösök vagy kisebb erdők is voltak, melyekben gyakran tartottak néhány család méhet is. Tűzifájukat a kengyiaiak leginkább a karapancai erdőből szerezték be. Az erdőgazdaság minden évben kijelölt bizonyos területeket, ahol a lakosok kivághatták a száraz vagy sérült fákat, ezzel is segítve az erdészet munkáját. Kengyiában a házak legtöbbször vályogból épült, ritka volt a téglafalazatú épület. A tetőket főleg nád fedte; eleinte csak a módosabb szállásokon engedhették meg maguknak a cseréptetőt. A melléképületek (fészerek, istállók) fala is sárral betapasztott nádból vagy vesszőből készült. A kerítéseket többnyire vesszőből fonták (id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján).

A szállásokon élő családok meglehetősen gyakran költözködtek Kengyián belül. Ha a gazda valamiért úgy döntött, hogy maga műveli meg földjét, vagy másnak adja azt bérbe, akkor a *feleseknek* pakolniuk kellett. Megesett, hogy egy-egy bérlő élete során három-négy szálláson is megfordult (Bezdán Mária 2022. január 7-ei és id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján).

A fővezetékhez közel eső szállásokra már az 1960-as években bevezették az áramot, a Bajai-csatorna partjára viszont csak 2000-ben ért el, s még ma is vannak Kengyiának olyan részei, ahol nincs áramszolgáltatás.

A kengyiaiak a pélmonostori vásáron az 1950-es években
(Pörzsölt Ilona gyűjteménye)

A buja természeti környezetnek, a sok erdőnek és víznek hála, a vadászat és a halászat is jelentős tevékenység volt Kengyia szigetén. A vízparton lévő szállások lakói rendszeresen halásztak és horgásztak, szép eredményekkel. Csónakja s néhány varsája vagy hálója szinte mindenkinek volt. A kifogott halat frissen fogyasztották el, de olykor szárítással is tartósították. Kedvelt étel volt a halpaprikás és az ún. mundrucos (mundéros) csuka is. A főlölesleges halat a lakosok a kisköszegi, illetve bezdáni csárdáknak adták el (Paksi Kovács István 2022. március 5-ei szóbeli közlése alapján).

Olyan halbőség volt, hogy megesett, tojás helyett az asszonyok halikrát keverték a tésztába. A tésztát később meg lehetett szárítani, így a halikrának ez a fajta felhasználása egyben tartósítása is volt. A szállásuk közelében található természetes lapályokba egyesek halivadékot telepítettek, így halastavakat hoztak létre (ifj. Sztrikovits János 2022. május 2-ai szóbeli közlése alapján).

A dunai ártér közelében élők tavasszal kijártak az elárasztott erdőbe, hogy ott vesszőből font borítókossal fogják a pontyot. Télen a Lassú-fokban hurokkal fogták a csukát, ha tükörjég volt, akkor pedig a balta fokával a hal fölél suhintva kábították el azt. Az elkábult csuka fölött ezután léket vág-
tak, s egyszerűen kiemelték (id. Tatai János 2022. január 14-ei és Paksi Kovács István 2022. március 5-ei szóbeli közlése alapján).

Az ár levonulása után az ártéri erdőben, a Duga Bara nevű mellékágban és a Lassú-fokban állítólag annyi csuka volt, hogy még a vízfelszínre hulló falevelekre is rákaptak (ifj. Sztrikovits János 2022. május 2-ai szóbeli közlése alapján).

A halászat és a horgászat a nők körében is kedvelt tevékenység volt. Az asszonyok is ugyanúgy kijártak a vízre – hálót húztak, horgásztak –, akárcsak férjeik (Sóta István 2022. január 22-ei szóbeli közlése alapján).

A Kengyiat körülvevő vizek – a Döglött-Baracska, a Banga és a Bajai-csatorna – egykor két hivatásos halásznak is megélhetést biztosítottak: egy Kanizsai és egy Paksi Kovács nevezetűnek. A halászcsaládok maguk készítették, kötötték halászszerszámaikat.

KENGYIA AZ 1940-ES ÉVEKBEN

Kengyia, mint ahogy a világ nagy része is, igencsak megsínylette az 1940-es évek eseményeit. 1941 tavaszán Magyarország visszacsatolta a Bácskát és a Drávaszöveget, ezáltal Kengyia – a Trianon óta eltelt 21 év után – ismét magyar fennhatóság alá került. A bevonuló csapatokat ünnepélyesen fogadták a magyar többségű településeken, így a közeli Kisköszegen és Bezdánban is (Sóta István 2022. január 22-ei és id. Sztrikovits János 2021. április 2-ai szóbeli közlése alapján).

A második világháború első négy évének vérontásai ugyan elkerülték Kengyia szigetét, ám az 1944-es esztendő ezzel szemben fájdalommal és mély gyásszal sújtotta az itt élőket a viszonylag békés évek után. 1944 őszén a rohamosan előretörő partizáncsapatok vették át a hatalmat. A bezdáni magyar lakosság elleni megtorlás november 3-án kezdődött, és isterbáci vérengzéseként került be a történelemkönyvekbe. A megszárlás során Bezdán egyik határrészében, az isterbáci pusztán több mint százhusz magyart végeztek ki (BALLA–BALLA 2001).

KENGYIAI VESZTESÉGEK 1944-BEN

1944. október végén a partizánok elrendelték Kengyia-sziget lakosságának teljes kitelepítését, amire az akkor küszöbönálló dunai átkelési hadművelet végett volt szükség. A családoknak tehát el kellett hagyniuk otthonaikat, a kengyiai nép lovas szekerei a Bajai-csatorna melletti úton – Adicán keresztül – vonultak a Sebes-foki híd felé. Teheneiket a szekerek hátsó saroglyájához kötötték, úgy haladtak keresztül a szigeten. A kiköltöztetetteknek az volt a szándékuk, hogy bezdáni ismerőseiknél, rokonaiknál keresnek szállást. Ezt a Sebes-foki hídnál, a kövesúton a Duna irányába vonuló hadsereg megakadályozta. A szekereket leterelték a kövesútról, és Küllöd felé irányították őket. Sáros földutakon kellett haladniuk Küllődig, ahol elhagyott német lakóházakba költözhetek be (BALLA–BALLA 2013).

November 5-én a partizánok Küllődön elrendelték, hogy minden 18 és 40 év közötti férfi jelentkezzen a községházán. Azokban a napokban a településen tartózkodtak a Kengyiából kiköltözött családok is. A partizánok a küllödi községháza udvarában megjelent férfiak közül kiválogattak mintegy ötvenet. Azt mondták nekik, hogy munkára viszik őket, árkot kell ásniuk a katonaság részére. Már sötétedni kezdett, amikor a férfiak menetoszlopa – fegyveresek kíséretében – megindult Zombor felé. Az éjszakát a bezdáni főutca három tantermes iskolaépületében töltötték (BALLA–BALLA 2013: 207).

A kengyiai Tatai György klumpában tette meg a tizennyolc kilométeres utat Zomborig. A sziget lakói közül a csoportban volt többek között Tatai (György) István, Tatai (János) István, Tatai (István) István, Sóta György, Sóta István és Fischer György is (BALLA–BALLA 2013: 222).

Sóta György és Sóta István bátyja, ifj. Sóta Pál küllödi tartózkodásuk idején megpróbálta lebeszélni fivéreit arról, hogy megjelenjenek a városházán, ám nem hallgatott rá a két fiatal. A Küllődön maradt családtagoknak másnap délután 3 óráig el kellett hagyniuk a falut, és annak a keleti határrészében lévő szállásaira kellett költözniük. Lovákat és teheneiket elvitte a katonaság. A Zomborba kísért kengyiaiak felől több nap elteltével sem érkezett semmi

hír. Hozzátartozóik hetekig keresték őket a városban, de nem sikerült a nyomukra bukkanniuk. Egyszerűen eltűntek (BALLA–BALLA 2013: 222).

Amikor a Zomborba kísért csoportból hazaengedték Nikola Baraković küllődi juhászt, aki délszláv származású volt, Sóta Pálné Tatai Rozália többször megkérdezte a férfit, hogyhogy őt hazaengedték, a többieket pedig nem. Baraković minden alkalommal csak azt válaszolta, hogy „nem tudja”. De azt sem tudta megmondani, mi történt azokkal a férfiakkal, akik nem tértek haza (BALLA–BALLA 2013: 222).

Ezekben a napokban az Ozna' zombori szervezetének a székházában, a Krónich-palotában, amely börtön is volt egyben, három bezdáni személy is dolgozott fogolyként, ők takarítás közben olyan eldobott tárgyakat találtak, amelyek a november 5-én bekísért kengyiai férfiakéi voltak (BALLA–BALLA 2013: 222).

A bezdáni Balla fivérek helytörténeti munkájából a következők is kiderülnek:

„Egy nap a bezdáni Gál Imre (1928–2002) átadott egy 1940-es évek elején készült fényképet Sóta Pálné Tatai Rozáliának, amely ünnep-lőrühába öltözött fiát ábrázolta. Elmondta a kengyiai asszonynak, hogy a fényképet a zombori Krónich-palota pincéjében találta, annak tisztogatása közben. – Gál Imre Gádorról (ahol egy német családnál szolgált) került a Krónich-palotába. Ott nagyon megverték. Ezt követően az épületben maradt, és fizikai munkák végzésére osztották be. A pincében talált fénykép hátulján a tintával írt következő mondat volt olvasható: »Tatai Györgynek / emlékül adom / András.« Tatai György valószínűleg szándékosan hagyta az unokaöccsétől korábban kapott fényképet a pincében. Erre akkor határozhatta el magát, amikor már látta, hogy élve nem térhet haza. A hatóság nem adta ki egyetlen kengyiai férfi holttestét sem, soha semmit nem közöltek a családtagokkal az eltűnt férfiak hollétéről és sorsáról, nyughelyük ismeretlen maradt. A Tatai és a Sóta család bíróságilag nem nyilvánította holtta szeretteit, nem vezették be őket sem a községi, sem az egyházi halotti anyakönyvbe” (BALLA–BALLA 2013: 222).

Azonban Kengyiából nem csak a Sóta, a Tatai és a Fischer család tagjai vesztek oda a partizánok terrorja során. A kivégzettek vagy eltűntek között volt még ifj. Siplika Mihály, Koleszár András, Nagy Vince, Szibler József és Szlávik József is (BALLA–BALLA 2013: 222).

¹ Odeljenje za zaštitu naroda ('Népvédelmi Osztály')

A KENGYIAI ISKOLA

Kengyia szigetének gyermekei 1945-ig Kiskőszegre jártak iskolába. A gyerekek minden reggel – télen-nyáron – gyalogosan közelítették meg a dunai kompot, ki közelebből, ki távolabbról. Volt, akinek több kilométert is gyalognia kellett. A komp akkoriban minden órában járt, a diákok ezen keltek át a folyón, de télen megesett, hogy a befagyott Duna jegén mentek át Batinára, majd a tanítás után vissza Kengyiába. Nagy hó esetén a szülők úgy könnyítették meg gyermekeik számára az iskolába járást, hogy a lovak után farönköket vontatva vágtak utat a hóban (id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján).

1941-ben Kengyiában már 75 szállás állt, a lakosság száma pedig 227 főt tett ki (FÜZES 1982). Így iskolás korú gyermek is bőven akadt már ez idő tájt (Sóta István 2022. január 22-ei szóbeli közlése alapján).

A kengyiai iskola megalakulásának története a következő: 1944 novemberében az isterbáci pusztán rendezett mézszárlás során a partizánok agyonlőtték Kedves János bezdáni vendéglőst és földbirtokost (BALLA-BALLA 2001: 93), kinek a Lassú-fok partján álló szállása így özvegyére, Pálinkás Évára maradt. 1945 őszén azonban – a földosztásról szóló törvény értelmében –, elkobozták Kedves Jánosné 14 hold 1201 négyszögöl területű földbirtokát – az ún. iskolaföldet –, így állami tulajdonba került (BALLA-BALLA 2001: 162).

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság (JSZNK) Közoktatásügyi Minisztériumának Ideiglenes Közoktatásügyi Tanácsa 1945 augusztusában engedélyezte a kisebbségi iskolák megnyitását (BALLA-BALLA 2001: 80), így lehetőség nyílt arra, hogy a területen álló tanyán iskolát létesítsenek a kengyiai gyerekek számára, akik ezzel megspórolhatták a Batinára vezető hosszadalmas út fáradalmait és veszélyeit.

AZ AGRÁRREFORM HATÁSAI KENGYIA SZIGETÉN

A második világháború után a jugoszláv állam első jelentős intézkedései közt szerepelt az agrárreformról rendelkező törvény, mely már 1945. augusztus 23-án megszületett. A törvény két alapelve: a föld azé, aki megműveli, illetve, hogy az adományozott birtok automatikusan az új birtokos magántulajdonává válik (LUKÁCS 2009).

A Horvát Nemzetgyűlés Elnöksége 1945. november 24-én adta ki a földreform Horvátország területén való végrehajtásáról szóló törvényt. A törvény magában foglalta a jugoszláv szövetségi törvény minden rendelkezését, de szigorúbban határozott a földbirtokok területét illetően: a birtokolható földterületek maximumát a nem földművelésből élők számára három hektár-

ban szabta meg. A rendelet továbbá előírta minden negyvenöt hektár fölötti szántóföld elkobzását, amennyiben azt haszonbérbe adták vagy egyéb módon másokkal műveltették (LUKÁCS 2009: 68).

A földnélküliek, így a kengyiai lakosok nagy része is, maximum öt hold földet kaphattak. A törvény 24. cikkelye leszögezte, hogy a föld új tulajdonosa a kapott birtokot húsz évig nem oszthatja fel, nem adhatja el, nem műveltetheti haszonbérletben, birtokát nem növelheti, és nem zálogosíthatja el (BALLA-BALLA 2001: 152).

Az agrárreform Horvátországban 37 926 birtokot érintett, melyekből összesen 390 510 hektárnyi földalapot hoztak létre, ennek 13,1 százalékát képezték a konfiskált nagybirtokok. A földalapba a legtöbb területet Eszék körzete adta, több mint 120 000 hektárt (LUKÁCS 2009: 70).

Ebbe a körzetbe tartoztak Kengyia földjei is. Kengyia-sziget földjeinek legfőbb birtokosai, a kisköszegi nagygazdák, az agrárreform értelmében elvesztették területeik jelentős részét. Mivel a földek elosztásánál a helyi igénylők előnyt élveztek, a néhai birtokosok haszonbérleői közt osztották fel a területeket. A kengyiai földművesek így saját maguk rendelkeztek egykori bérleményeik fölött. Ennek köszönhetően a földreformot követő tíz évben több mint húsz új szállás épült a szigeten. A birtokokon álló szállások és a körülöttük lévő földek (három hektárig) többnyire a hajdani nagygazdák tulajdonában maradtak, ők ezeket a birtokokat és tanyákat továbbra is bérbe adhatták a nagyrészt bácskertes (kupuszinai) származású földműveseknek (Bezdn Mária 2022. január 7-ei és id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján).

KENGYIA 1956-BAN, A JEGES ÁR IDEJÉN

Kengyia virágkora kérészetlűnek bizonyult. Az alig egy évtizedes „aranykornak” az 1956-os év elképesztő mértékű veszteségei vetettek véget. A sziget lakosait talán még a második világháború tragikus eseményei sem viselték meg annyira, mint 1956 tavaszának természeti katasztrófája, a hírhedt dunai jeges áradat. 1955 telének és 1956 tavaszának rendkívüli időjárása addig soha nem látott méretű jeges árhullámot idézett elő a Dunán. A legnagyobb mértékű károk ott keletkeztek, ahol a jeges árvizek addig még soha nem haladtak meg a jégmentes árvizek vízszintjét, azaz a Baja alatti Duna-szakaszon (ORSZÁGOS VÍZÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG é. n.).

Bár a magyar és a jugoszláv hadsereg légiereje is több helyen bombázta a jégtorlaszt, az akció nem járt sikerrel. A hatalmas víznyomás következtében a Mohácsi-szigetet védő töltések tizennégy helyen szakadtak át a magyarországi részen. A jeges ár 1956. március 13-án tetőzött, ekkor Bajánál 1037 cm volt a Duna vízállása (FALUDI-SZÁDECZKY 2015).

A Mohácsi-szigetre betört áradat a keleti, alacsonyabb fekvésű részeken (a baracscai Duna egykori medrében) nagy erővel áramlott dél felé (SZÁSZHELYI-VARSA 1956). 1956. március 15-ére Magyarországon 58 500, míg Jugoszláviában 4800 hektárnyi területet árasztott el a víz. Kengyia és Karapanca mellett a bezdáni, a küllői és a béregi határ egy része került víz alá (ANDREJEV 2006).

Kengyia kitelepítését már napokkal előbb, a magyarországi gátszakadások után azonnal elrendelték. Ekkor még semmi jele nem volt a betörő víznek, leszámítva az állatok különös viselkedését. Az árvizet megélt idősök beszámolóí szerint a kutyak úgy viselkedtek, mintha meg lennének veszve: nyüszítettek és zaklatottak voltak az áradás előtti napokban. A helybeliek hitetlenkedve a dunai töltésre mentek, hogy megnézzék, milyen a folyó állapota. Meglepődve tapasztalták, hogy alig van víz a befagyott Dunában. Ez a csalóka látvány annak az eredménye volt, hogy a magyar–jugoszláv határnál kialakult jégtorlasz nem engedte lefolyni a felsőbb szakaszokon felgyülemlt óriási mennyiségű vizet. De nem volt más választás, a kengyiaiaknak menniük kellett. Akinek volt ismerőse vagy rokona Bezdánban, az oda menekült. A bezdániak szekerekkel, csónakokkal jöttek segíteni a kengyiaiaknak a költözködésben. Először a jószágot és a legfontosabb értéktárgyakat menekítették, majd pedig a görékban maradt kukoricát. Az áradás megérkezése előtt több napon át folyt a költözködés. Az utolsó túrák során a kitelepülők láthatták, ahogy a Bajai-csatornából az adicai részen már a szántóföldekre folyik kifelé a víz. Mire Adicáról a Sebes-fokhoz értek a kengyiai családok szekerei (kb. két kilométeres távolság), a lovak már bokáig érő vízben jártak. Másnap reggelre Kengyiát egybefüggő vízfelület borította, és viharos szél fújt, ami nagy hullámokat korbácsolt. A területen átlagosan 2,5 méter mély víz állt, de az alacsonyabb fekvésű részeken a négy métert is elérte (ANDREJEV 2006: 6). A kengyiai szivattyútelep gépházának falán ma tábla jelzi az egykori vízállást, körülbelül háromméteres magasságban. Az elöntött kengyiai szállások többsége pár óra alatt, még az éjszaka folyamán összedőlt. A Sebes-foknál csónakok várták a kengyiai családfőket, akik a szélsőséges időjárás ellenére is beveztek a szállásaikhoz. Akinek még valami csoda folytán állt a tanyája, az igyekezett a tetőről a cserepeket a vízbe dobálni, hogy legalább azok épségben megmaradjanak. A fák vízből kiálló részén tyúkok és más baromfi sorakozott. Csak a Cservenyák-szálláson maradtak otthon a háziak, mivel a házuk téglából épült, ők a padláson húzták meg magukat (id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján).

A Kengyiában és Karapancsán felgyülemlt víz levezetésére a vízügyi szervek Vladan Kolarov mérnök vezetésével március 15-én egy 600 méteres szakaszon átvágták (felrobbantották) a dunai védtöltést az 1428. folyamkilo-

méternél, Karapancsánál (ennek helye ma az ún. Szakajtás). Később, közbenső földgerendák bennhagyásával, 900, majd 1300 méter szélességűre bővítették a víz levezetését szolgáló átvágást. Az apadást helyenként a Bajai-csatornába való levezetéssel is segíteni lehetett. Vízemésztés szempontjából a Sebes-foki zsilip kinyitása volt a legnagyobb jelentőségű. Március 20-án a legmagasabb előntési szinthez képest már 80 centiméternyi apadás mutatkozott (SZÁSZ-HELYI-VARSA 1956: 428–429).

Bár a szigeten álló víz legnagyobb részének levezetése viszonylag gyorsan megtörtént, a szállások romjai még jó ideig megközelíthetetlenek maradtak a nagy sár miatt. Május lett, mire a körülmények megengedték, hogy a helyiek visszatérjenek. A búzavetés nagy része tönkrement, de a magasabb fekvésű területeken már sikeresen lehetett kukoricát vetni (Sóta István 2022. január 22-ei szóbeli közlése alapján). A legtöbb család számára egyértelmű volt, hogy újjáépítik egykori házaikat, s Kengyiában folytatják tovább az életüket. Egyesek a górékban vagy ideiglenes építményekben húzták meg magukat, amíg az új lakóépületek fel nem épültek. Sokan éltek a lehetőséggel, amit az árvízkárosultaknak járó jelentős állami segély nyújtott, s házat építettek Bezdánban vagy Kisköszegen. Ez azért is volt praktikus – főleg a gyerekes családok számára –, mert a kengyiai iskola nem épült újjá, így nagy könnyítést jelentett, hogy nem a szállásokról kellett bejárni az iskolába (Bosnyák Erzsébet 2021. december 10-ei szóbeli közlése alapján).

A kengyiai szivattyútelep 1956 márciusában, a jeges ár idején
(A szerző gyűjteményéből)

A közvélékedéssel ellentétben – miszerint Kengyia az 1956-os katasztrófa után néptelenedett el – még többen tértek vissza a nagyvizet követően, mint ahányan elmentek. Kupuszináról és több környező faluból, sőt, Magyarországról is költöztek új lakosok a szigetre, így az 1960-as évekre már több mint száz szállás állt Kengyiában (Sóta István 2022. január 22-ei szóbeli közlése alapján). A sziget elnéptelenedése csak az 1970-es években kezdődött meg, amikor a tagosítás által a bezdáni termelőszövetkezet monopolhelyzetbe került a területen, s térhódítása által két évtized alatt teljesen ellehetetlenítette a kengyiai gazdákat. A kengyiai földművesek sorra adták át földjeiket a kombinátnak, néhányan más földekért, mások pedig nyugdíjért cserébe (id. Tatai János 2022. január 14-ei szóbeli közlése alapján).

KENGYIA 1956-TÓL 1991-IG

Az 1956-os természeti katasztrófa után sem állt meg az élet Kengyiában. Bár a közelmúltban a Kengyia helyzetét tárgyaló cikkek többsége – nyilván merő tájékozatlanságból – azt írta, hogy a sziget az 1956-os árvíz után néptelenedett el, ez nem fedí a valóságot.

Sóta István, Kengyia egyik utolsó idős lakója elmondta, hogy az ő emlékezete szerint az árvíz után még több szállás épült a szigeten, mint amennyi előtte volt. Ő 96 szállásról beszélt, mivel tisztán emlékezett a házak számozására. Id. Tatai János, aki Kengyiában nőtt fel, alátámasztotta Sóta István állításait. Ő azt mesélte, hogy az azóta elhunyt unokatestvérével, Siplika (szül. Polgár) Veronával összeszámolták, egyikük 108, míg másikuk 111 szállásra emlékezett az 1960-as évek elejéről.

A szóbeli közlések számomra teljes megerősítést nyertek, amikor az oss.uredjenazemlja.hr oldalon, vagyis a horvát kataszteri hivatal (Državna geodetska uprava) oldalán az 1968-as légifelvételeket tanulmányoztam. A térkép alapján könnyedén rekonstruálható Kengyia ötven–ötvenöt évvel ezelőtti kinézete. A szállások és a hozzájuk tartozó földdarabok is tisztán kivehetők ezen a térképen. E felvételek alapján az is elmondható, hogy a szállások száma kilencven és százöt között lehetett – sajnos sok esetben nem lehetünk biztosak abban, hogy a térképen látható egyes erdőcskék és ligetek rejtenek-e szállásokat, vagy sem, innen ered a bizonytalanság. 1956 telén a Magyarországról menekült Solti család is otthonra lelt Kengyiában (Sóta István 2022. január 22-ei szóbeli közlése alapján). Az 1969–1970-es években került sor a dunai védtöltés nagy léptékű megerősítésére: ez magasítást és szélesítést foglalt magában. Ezek az árvízvédelmi intézkedések – bár több szállás végleges lebontásához vezettek, mert az új töltés útjában álltak – tovább növelték a megmaradt kengyiai nép biztonságérzetét (ifj. Sztrikovits János 2022. május 2-ai szóbeli közlése alapján).

Id. Tatai János azt is elmesélte, hogy az is nehezíti a szállások pontos számára és elhelyezkedésére vonatkozó visszaemlékezést, hogy az állandó tanyák mellett sok volt az ideiglenes épület is, amelyekben néha laktak, néha viszont nem. Sőt olyan építmények is akadtak szép számmal, melyek kizárólag a jószágállomány számára épültek: hodályok, istállók, etetők stb. Az is nehezíti a pontos rekonstrukciót, hogy a szállások lakói gyakran költöztek egyik házból a másikba, jöttek-mentek a bérlők, a felesek; ezért nagyon nehéz megállapítani, hogy egy-egy szállás mikor kié volt.

Az interjúk készítésekor magam is tapasztaltam, hogy egyes szállásokra szinte minden alanyom pontosan emlékezett, tudta, hogy az mikor kié volt, kik laktak ott. Ezek a régebbi, nagyobb szállások abban különböztek a kisebbektől, hogy ezekben maga a tulajdonos lakott, és a föld sem volt bérbé adva, mivel maga a gazda művelte. Akkor vajon miért néptelenedett el Kengyia, a virágzó tanyavilág? A választ id. Tatai János a bezdáni termelőszövetkezet térhódításában találta meg. Megkezdődött az itteni földek felszabdalása, a dűlőrendezés, s persze a legfőbb oka az elvándorlásnak az volt, hogy a gazdák az 1970-es évek derekára nem tudtak már megélni néhány holdas birtokaikból. Be kellett tagosodniuk; ki így, ki úgy egyezett ki az állammal: néhányan nyugdíjat, mások ingatlant kaptak földjeikért cserébe. Közvetett úton bár, de mindenképp a szövetkezet térnyerése hozta el a kengyiai lakosság fokozatos elfogyását. A helyiek elmondásából – így az 1989-ben a kengyiai Popovics Juliannával készült interjúból is – kiderült, hogy az 1980-as évekre mindössze tíz-tizenöt szálláson maradtak lakók, jellemzően csak idősek (HAJNAL 1989).

Halálukkal földjeik többsége a kombinát tulajdonába került, a fiatalok pedig Kupuszinán, Bezdánban vagy külföldön keresték boldogulásukat (Marások Erzsébet 2021. december 14-ei szóbeli közlése alapján). Kevesen voltak abban a helyzetben, hogy megtarthatták földjeiket. Főleg azok engedhették ezt meg maguknak, akik nem csak földművelésből éltek, illetve azok, akiknek máshol is voltak termőföldjeik (ifj. Sztrikovits János 2022. május 2-ai szóbeli közlése alapján).

Az 1980–1990-es évek újságcikkeiből meg a helyi idősek elbeszéléseiből is kiderült, hogy a bezdáni kombinát különösen azért vágyott a kengyiai magánbirtokokra, mert itt voltak a legjobb minőségű termőföldek Bezdán környékén. Földjén különösen a konyhakerti növények (elsősorban hagyma, dughagyma termelésére kiváló), de a szója és a kukorica is rekordterméseket hozott. Id. Sztrikovits János, aki vadőrként is dolgozott, 1987-ben 4168 kg szóját termelt hektáronként. Abban az évben Zombor község mezőgazdasági versenyének ezüstérmese lett. Elmondása szerint azért termett jól szinte mindig a kengyiai föld, mert a növényeket sok harmat éri (DUDÁS 1988).

A bezdáni kombinát kengyiai térnyerése Momčilo Pivac igazgatósága alatt – sajnos a természeti környezet rovására – jelentős fejlesztéseket hozott

a szigetre: az egykori kisköszegi egyházi vagyont képző Buják-szállás helyén (mely Kengyia egyik legszebb szállása volt) 1995-ben Bariša Gorjanac vezetése alatt megkezdte működését a csárda is; aszfaltos út épült a Bajai-csatorna partjáig, 500 hektárra kiterjedő öntözőrendszer jött létre, 2000-ben pedig már (Milka Galović igazgatónő vezetése alatt) az elektromos áram is megérkezett a szállásokra és a Bajai-partra (MAROS 1997).

A csárda 3843 négyzetméteres telkét, melyet egy ideig az Augustinović család jogtalanul művelt, a kombinát Pélmonostor községtől vásárolta meg 1987-ben, az egyházzal folytatott hosszas pereskedés után. A csárda mellett haltenyészet is működött a Bajai-csatornán, itt termelték meg a csárda számára a halat. Az 1998-ban Zárol Jánossal, a bezdáni szövetkezet igazgatóbizottságának elnökével készült interjúból kiderül az is, hogy 45 ketrecben itt évi tíz vagon hal tenyésztésére volt kapacitás. Később, a kombinát végnapjaiban ez évi három vagonra csökkent (Paksi Kovács István 2022. március 5-ei szóbeli közlése alapján).

Amikor a bezdáni kombinát a délszláv háború okozta gazdasági visszaesés következtében válságba került, a vezetőség a Bajai-csatorna partjának felparcellázása mellett döntött. Nyolcvan darab 370 négyzetméteres parcellát árvereztek el – a környezetvédelemre természetesen nem ügyelve –, melyekre maximum 54 négyzetméteres épület építését engedélyezték. Ahogy a *Magyar Szó* 2003. június 23-ai cikkében áll: „ezt a magánosítást elretentő példaként emlegetik az egész községben, azóta minden megváltozott a messze földön híres Kengyiában” (HAJNAL 2003: 5).

A leendő tulajdonosok Pélmonostoron igényelheték az építkezési engedélyt, ám ezek kiadására a két ország közötti háborús helyzet miatt soha nem kerülhetett sor – a parton álló épületek sorsa így a mai napig rendezetlen. Kengyia és a kengyiaiak fokozatosan kibontakozó drámájában az 1991-ben kitörő délszláv háború adta meg a kegyelemdőfést az addig is igencsak hányatott sorsú vidék lakói számára. Kengyia szó szerint a legrosszabb helyen ragadt: a harcban álló felek, azaz Szerbia és Horvátország között. A háború során – szerencsére – sem a Jugoszláv Néphadsereg, sem pedig a szabadcsapatok nem vonultak be Kengyia-szigetre, amit a helyiek az utak rendkívül rossz állapotával magyaráztak.

Bár a kengyiai lakosság mindig is horvát állampolgársággal rendelkezett, Jugoszlávia egyéges léte idején nem volt jelentősége annak, hogy hol húzódik a köztársaságok közti határ. Az ország széthullásával azonban ez megváltozott. A délszláv háború elmúltával a dunai hajózási útvonal közepét tették meg hivatalos határnak, így Kengyia a folyó bal partján, úgymond Szerbiában ragadt Horvátország exklávéjaként. Ez csaknem lehetetlenné tette az 56 horvát állampolgársággal rendelkező lakos számára jogainak gyakorlását; ahhoz

ugyanis – ha például valaki orvoshoz kíván menni – mindenképpen át kell kelnie a hivatalos szerb–horvát határon. A kengyiai mezőgazdasági termelők is hasonló gondokkal küzdenek: gazdaságuk Horvátországban van bejegyezve, azonban terményeiket nem adhatják el Horvátországban, és nem árulhatják horvát piacokon, mivel ehhez a vámon való átkelés elkerülhetetlen. Ez elvágja őket a különböző pályázatokon való részvételtől is. Az ellehetetlenülés következtében 2005-ben Kengyia már csak tizennégy lakost számlált (VÍGI 2006).

Kengyia helyzete a mai napig rendezetlen, területét de facto Szerbia felügyeli.

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomat igyekeztem úgy összeállítani, hogy az olvasó a lehető legteljesebb képet kapja e meglehetősen különleges területről. Bár munkám a történelmi tények köré épült, nem hagytam figyelmen kívül a földrajzi és egyéb információk közlését sem, mivel véleményem szerint csak ezek átfogó ismeretében rekonstruálhatjuk megfelelő mértékben a sziget történelmét és az egykor itt élők életét.

Az évszázadokon átívelő történelmi múlt sok érdekességgel szolgált. A 19. század derekától kezdve a folyamszabályozással egyre inkább emberközelibbé válik Kengyia addig mocsaras szigete. Az 1800-as évek végén az első sajtóbeli említésre is sor kerül. A 20. század elejétől kezdődik meg a sziget valódi fejlődése. Az 1900-as évek elején történik meg Kengyia belvizeinek teljes rendezése, ami kiváló termőföldekhez juttatja a baranyai nagygazdákat. A Duna túloldalán élő földtulajdonosok számára azonban, a folyón való problémás átkelés miatt, nem éri meg, hogy saját maguk műveljék a földeket, így bérbe adják, jórészt kupuszinai földteleneknek. Ők alakítják Kengyia kultúráját a következő hetven évben, s nekik köszönhető az a néprajzi és kulturális egyediség, mely a szigetet jellemezte. A kengyiai nép összhangban a természettel, a hagyományos gazdálkodást művelve, kemény munkával tartotta el magát, megőrizve közben ennek az életmódnak az egyik utolsó csíráját. Az 1941–1944-es évek tragikus történései után 1945-től – az agrárreformnak köszönhetően – felvirágzik a tanyavilág, sokan jutnak földhöz, gombamód szaporodnak a szállások, nő a lakosság száma, iskola létesül, majd mindennek az 1956-ban érkező katasztrofális jeges áradat vet véget. Kengyia a csapás után újra benépesül, ekkor több mint kilencven szállást számlál a tanyavilág, azonban az egyre inkább teret nyerő szocialista gazdasági modell fokozatosan ellehetetleníti a kengyiai gazdálkodókat. Megindul a migráció a környező városok és falvak felé, ezért az 1970-es évektől kezdve rohamosan csökken a lakosság lélekszáma. 1989-re már csak tíz-tizenöt szállást lagnak. Az 1990-es

évek háborúskodása hozza el a végső pusztulást: Kengyia két ország között ragad – ez tovább nehezíti az itt élők eddig sem fényes helyzetét. 2005-re az itt élők száma mindössze tizennégy, nagyrészt idős emberre apadt.

Öröm volt számomra Kengyia múltjában elmélyülni, s igen szerencsésnek érzem magam, hogy még beszélhettem a sziget legidősebb lakóival, s úgy mond részt vehettem az itt maradottak mindennapi életében. Úgy gondolom, az utolsó pillanatban örökítettem meg írásommal a kengyiai léteket, hisz a jövő nem sok jóval kecsegtet a még itt maradt néhány ember számára.

AZ ADATKÖZLŐK NEVE ÉS AZ INTERJÚBESZÉLGETÉSEK IDŐPONTJA

- BEZDÁN Mária (2022. január 7.)
 BOSNYÁK Erzsébet (2021. december 10.)
 MARÁSEK Erzsébet (2021. december 14.)
 PAKSI KOVÁCS István (2022. március 5.)
 PÖRZSÖLT Ilona (2022. január 22.)
 SÓTA István (2022. január 22.)
 SZTRIKOVITS János, ifj. (2021. április 2.)
 TATAI János, id. (2022. január 14.)

IRODALOMJEGYZÉK

- ANDREJEV, Nikita 2004. *Vode Dunava i razvoj vodoprivrede u Apatinskom i Somborskom Podunavlju*. Kulturni centar, Sombor. https://vukovisadunava.com/archive2.php?topic=25468.0#google_vignette. (2025. 10. 10.)
- ANDREJEV, Nikita 2006. *Pedeset godina nakon ledene poplave severozapadnog podunavskog dela Bačke*. VDP „Zapadna Bačka”, Sombor
- Bácska 1912. június 18. Sóstó szabályozási előmunkálatok. In: *Bácska*, 46., 4. https://epa.oszk.hu/05400/05442/03100/pdf/EPA05442_bacska_1912_046.pdf. (2025. 10. 10.)
- BALÁS Árpád 1883. *A bellyei uradalom. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület által kiadott „Albrecht főherczeg ő fensége bellyei uradalmának leírása” c. munkájának ismertetése* [a *Mezőgazdasági Szemlében* megjelent cikk különnyomata]. Czéh Sándor nyomdája, Magyar-Óvár
- BALLA Ferenc – BALLA István 1993. *Bezdán története. A kezdetektől 1914-ig*. Tóthfalusi Római Katolikus Plébániahivatal, Tóthfalu
- BALLA Ferenc – BALLA István 2001. *Bezdán története. A jugoszláv katonai közigazgatás bevezetésétől a termelő parasztszövetkezetek felbomlásáig (1944–1953)*. Logos, Tóthfalu

- BALLA Ferenc – BALLA István 2013a. Az 1944. novemberi bezdáni megtorlás áldozatai. In: Szabó József (szerk.): *Évkönyv 3. (2011. május 22. – 2012. december 31.)*. Vajdasági Magyar Helytörténeti Társaság, Bajmok, 214–213. https://www.vamadia.rs/sites/default/files/2021-03/vajdasagi_magyar_helytorteneti_egyesulet_evkonyve_3.pdf. (2025. 10. 10.)
- BALLA Ferenc – BALLA István 2013b. „Eltűntek” 1944 novemberében. In: Szabó József (szerk.): *Évkönyv 3. (2011. május 22. – 2012. december 31.)*. Vajdasági Magyar Helytörténeti Társaság, Bajmok, 206–227. https://www.vamadia.rs/sites/default/files/2021-03/vajdasagi_magyar_helytorteneti_egyesulet_evkonyve_3.pdf. (2025. 10. 10.)
- Baranyavármegye Hivatalos Lapja 1904. június 23. Árverési hirdetmény. In: *Baranyavármegye Hivatalos Lapja*, 25., 254. https://adt.arcanum.com/hu/view/BaranyavarmegyeHivatalosLapja_1904/?pg=277&layout=s&query=Árverési+hirdetmény. (2025. 10. 10.)
- CSÁNKI Dezső 1894. *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. II. köt. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. https://real-eod.mtak.hu/5513/2/MagyarKozepkor_0118_magyarország_tortenelmi_foldrajza_a_Hunyadiak_koraban_2_175.pdf. (2025. 10. 10.)
- DEÁK Antal András 2009. *A Duna magára ismerésének története. A folyó térképi ábrázolásának fejlődése*. Vízügyi Múzeum, Levéltár és Könyvgyűjtemény, Esztergom
- (ás) [DUDÁS Károly] 1988. Nyomok az árterületen. Foglalkozása – rekorder. In: *7 Nap*, 15., 24. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/113266>. (2025. 10. 10.)
- FALUDI Gábor – NEBOJSZKI László 2008. A Mohácsi-sziget kialakulása és vizeinek történelmi változásai. In: *Hidrológiai Közöny*, 4., 47–57. https://library.hungaricana.hu/hu/view/HidrologiaiKozlony_2008/?pg=252&layout=s. (2025. 10. 10.)
- FALUDI Gábor – NEBOJSZKI László 2009. A karapancsai szivattyútelep. In: *Hidrológiai Közöny*, 4., 27–34. https://adt.arcanum.com/hu/view/HidrologiaiKozlony_2009/?pg=232&layout=s&query=karapancsai. (2025. 10. 10.)
- FALUDI Gábor – SZÁDECZKY Attila 2015. Baja 1956, jeges árvíz, Vörös híd. In: *Hidrológiai Közöny*, 1., 63–67. https://adt.arcanum.com/hu/view/HidrologiaiKozlony_2015/?pg=64&layout=s. (2025. 10. 10.)
- FERKOV Jakab 2012. A Mohácsi-sziget nyugati részének benépesülése. In: Kothencz Kelemen (szerk.): *Sarjadó sorsok. A VIII. Duna–Tisza közti nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia (Baja, 2011. július 14–15.) előadásai*. Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Szervezet, Baja–Kecskemét, 121–128. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BACS_Sk_2012_SarjadoSorsok/?pg=0&layout=s. (2025. 10. 10.)

- FOKY István, B. 2007. Leányvártól a Dobronaki kopjafákig. Vízsonon, ahol a baranyai nap születik. In: *Hét Nap*, 15., 30. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/115597>. (2025. 10. 10.)
- FÜZES Miklós 1982. A népszámlálások szervezési tapasztalatai Baranyában, különös tekintettel a nemzetiségek összeírására (1920–1949). In: Szita László: *Baranyai helytörténetírás. 1981*. A Baranya Megyei Levéltár Évkönyve. Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 515–544. https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM_Evk_1981/?pg=0&layout=s. (2025. 10. 10.)
- GYÖRFFY György 1987. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Aba-újvár, Arad, Árva, Bács, Baranya, Bars, Békés, Bereg, Beszterce, Bihar, Bodrog, Borsod, Brassó, Csanád és Csongrád megye* [1. köt.]. 3. kiad. Akadémiai Kiadó, Budapest
- H. Á. [HAJNAL Árpád] 1989. Kukoricapite. In: *Dunatáj*, 3. (951.), 3. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/90143>. (2025. 10. 10.)
- H. Á. [HAJNAL Árpád] 2003. Ne vágják ki az ostorfákat! Szögesdrót a bezdáni Kengyán? – A VM zombori községi bizottságának kifogásairól. In: *Magyar Szó*, 146., 5. https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarSzo_2003_06/?pg=348&layout=s&query=ezt+a+magánosítást. (2025. 10. 10.)
- Helységnévtár 1913 = Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal 1913. *A Magyar Szent Korona Országainak Helységnévtára*. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. <https://www.kshkonyvtar.hu/helysegnevtar/1913/helysegnevtar-1913.pdf>. (2025. 10. 10.)
- HERVAI András 2020. *A Mohácsi-sziget talajvíz rendszerének átalakulása a tájátalakítások következményeként*. Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Pécs
- HORGER Antal 1924. *Magyar szavak története. Közérdekű magyar szófejtések gyűjteménye*. Kókai Lajos kiadása, Budapest
- IHRIG Dénes – KÁROLYI Zsigmond – KÁROLYI Zoltán – VÁZSONYI Ádám 1973. *A magyar vízszabályozás története*. A könyvet összeállította és szerkesztett Ihrig Dénes. Országos Vízügyi Hivatal, Budapest. https://library.hungaricana.hu/hu/view/VizugyiKonyvek_087/?pg=3&layout=s. (2025. 10. 10.)
- KOVÁCS Éva 2007. *Az ómagyar kori Bihar vármegye vízneveinek nyelvi elemzése*. Debreceni Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen. https://mnytud.arts.unideb.hu/szakedolgozat/1559/kovacs_e_1559.pdf. (2025. 10. 10.)
- LUKÁCS B. György 2009. Agrárreform Horvátországban 1945–1948 között. In: *Világtörténet*, 1., 64–73. https://tti.abtk.hu/images/vt_2009_1/lukacs.pdf. (2025. 10. 10.)
- MAROS István 1997. Holt-Baracska és Bajai-csatorna. In: *Magyar Szó*, 111., 12. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/97677>. (2025. 10. 10.)

- Mohács 1902. március 2. Tüzek [Beck Antal kisköszegi lakos kengyiai tót szállása gondatlanságból leégett]. In: *Mohács*, 9., 6. https://adt.arcanum.com/hu/view/Mohacs_1902/?pg=59&layout=s. (2025. 10. 10.)
- Országos Vízügyi Főigazgatóság é. n. *Az 1956 évi dunai jeges árvíz évfordulója*. http://www.ovf.hu/hu/korabbi_erdekessegek/1/az1956vidunaijegesarviz_evforduloja. (2025. 10. 10.)
- REUTER Camillo 1971. Két vízrajzi köznév: *kégy* és *kengyel*. In: *Magyar Nyelv*, 359., 343–347. https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarNyelv_1971/?pg=266&layout=s. (2025. 10. 10.)
- SILLING István 1990. A kupuszinaiak kirajzása a XX. század elején. In: *Üzenet*, 7–9., 607–617. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/103597>. (2025. 10. 10.)
- SZÁSZHELYI Pál – VARSA Ferenc 1956. A Duna 1956 márciusi árvize utáni vízépítési feladatok. In: *Vízügyi Közlemények*, 4., 425–450. https://library.hungaricana.hu/hu/view/VizugyiKozlemenyek_1956/?pg=408&layout=s. (2025. 10. 10.)
- SZEKERES László 1982. Középkori települések Északkelet-Bácskában. In: *Hungarológiai Közlemények*, 1. (50.), 1–78. https://www.vamadia.rs/sites/default/files/periodika_szam/digitalizalt/Hungarologia_XIV_50_.pdf. (2025. 10. 10.)
- SZURCSIK István 2004. *Térségünk agráriumának néhány jellemvonása*. K. n., Hercegszántó
- TAUSZ Imre 2005. *Batina – Kisköszeg – Adatok a község történetéhez*. HunCro Lap- és Könyvkiadó Kft. Eszék
- TIMÁR György 1987. A Duna–Drávaszög népesedéstörténete. In: Szita László (szerk.): *Baranyai Helytörténetírás 1987/1988*. (A Baranya Megyei Levéltár Évkönyve 1987/1988), Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 343–372. https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM_Evk_1987-88/?pg=5&layout=s. (2025. 10. 10.)
- VÍGI Zoltán 2005. A senki földje lakói. Kengyija Vajdaság területén fekszik, de Horvátország a területet és a lakosokat is sajátjának tekinti. In: *Magyar Szó*, 201., VI Hétféje. https://adt.arcanum.com/cs/view/MagyarSzo_2005_08/?pg=529&layout=s&query=A+senki+földje. (2025. 10. 10.)

ABSTRACT • Today, Kendija Island is often described as a no-man’s-land situated between Serbia and Croatia. However, Kendija is not only an island in a geographical sense; in terms of its history, culture, and ethnographic characteristics, it also constitutes a fully unique and distinct entity. – Historically, Kendija emerged from a marshland encircled by branches of the Danube, where a nature-oriented way of life developed that may still be regarded as exemplary today. Although by the middle of the twentieth century Kendija had come to resemble a small village, its inhabitants nevertheless preserved their

natural environment, as their livelihoods were largely dependent on its condition. – Despite the fact that Kendija's period of prosperity is in the distant past and that hardly any visible traces remain of its former homestead-based settlement structure, collective memory continues to preserve images of reed-roofed dwellings, livestock-filled stables, and the Lina inn, once known for its lively social life. – Based on the analysis of a wide range of sources, the study reconstructs the history of the island in a chronological framework, while also addressing aspects of everyday life and folk customs alongside historical processes. The aim of the paper is to provide as comprehensive a picture as possible of Kendija Island and its inhabitants.

KEY WORDS • **West Bačka, Bezdán, Batina, Kendija, local history, ethnography, island**

SAŽETAK • Ostrvo Kendija se danas često opisuje kao ničija zemlja smeštena između Srbije i Hrvatske. Međutim, Kendija nije ostrvo samo u geografskom smislu, već u pogledu svoje prošlosti, kulture i etnografskih osobnosti predstavlja i potpuno jedinstvenu i izdvojenju celinu. – Kendija se u prošlosti uzdigla iz močvarnog područja okruženog rukavcima Dunava, gde se razvio način života izrazito blizak prirodi, koji se i danas može smatrati uzornim. Iako je sredinom dvadesetog veka Kendija već gotovo imala obeležja manjeg sela, njeni stanovnici su ipak očuvali prirodno okruženje u kojem su živeli, budući da je njihov opstanak u velikoj meri zavisio od njegovog stanja. – Uprkos tome što zlatno doba Kendije odavno pripada prošlosti i što od nekadašnjih salaša gotovo da nema vidljivih tragova, u kolektivnom sećanju i dalje su prisutne slike nastambi pokrivenih trskom, štala punih stoke, kao i čuvene Lina čarde, nekada poznate po živahnom društvenom životu. – Rad, zasnovan na analizi raznovrsnih izvora, hronološki prikazuje istoriju ostrva, pri čemu se, pored istorijskih procesa, razmatraju i aspekti svakodnevnog života i narodnih običaja stanovnika Kendije. Cilj rada jeste da se na kraju pruži što potpunija slika ostrva Kendija i ljudi koji su na njemu živeli.

KLJUČNE REČI • **Zapadna Bačka, Bezdán, Batina, Kendija, lokalna istorija, ostrvo, etnografija**

Beérkezés időpontja: 2025. október 18.

Elfogadás időpontja: 2025. október 30.